

N:o 19.

Af herr **Boström, Johan**, *om lindring i utgörandet af vissa arrenden för kronoegendomar samt ändring af 7, 8 och 10 punkterna i kongl. kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.*

Af anledningar, som äro allmänt kända och därför icke behöfva här omförmälas, befinna sig de fleste arrendatorer af statens egendomar sedan flera år tillbaka uti en synnerligen bekymmersam ställning. Deras betryck måste af lätt insedda skäl förr eller senare menligt inverka på jordegaren, och det torde därför ligga i statens eget välförstådda intresse att söka icke allenast bereda lindring på ändamålsenligt och billigt sätt uti nu utgående allt för höga arrenden utan äfven för framtiden, så vidt möjligt, förekomma de missförhållanden, som i väsentlig mån varit orsak till arrendatorernes betryck. Frågan härom blef genom motion om efterskänkande af tjugo procent å åtskilliga arrenden redan sistlidet år i viss mån dragen under Riksdagens pröfning. Men ehuru öfverläggningarna i Riksdagens kamrar noggsamt ådagalägga, att man behjertade arrendatorernes sorgliga belägenhet, kunde likväl i sakens dåvarande outhärliga skick intet göras för att räcka dem en hjälpsam hand. Det då befintliga hindret är numera undanröjdt.

Sedan nemligen länsstyrelserna afgifvit utlåtande öfver ett af vederbörande föredragande inom domänstyrelsen framställt, på omsorgsfull utredning grundadt förslag, har samma styrelse uti skrifvelse den 19 november 1886 gjort underdånig framställning i ämnet.

Till undvikande af allt för stor vidlyftighet tror jag mig kunna här förbigå den af domänstyrelsen förebragta utredningen och hvad

styrelsen i öfrigt anfört till stöd för sin framställning, helst innehållet af styrelsens skrifvelse torde kunna, i den mån sådant finnes erforderligt, genom statsutskottet Riksdagen delgifvas. Jag tillåter mig således endast omförmåla, hurusom domänstyrelsen hemställt, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen:

A) att i samtliga rikets län, med undantag af Blekinge, Hallands, Gefleborgs, Jemtlands, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens, de arrendatorer af kronans egendomar, som erlægga naturaarrenden, att enligt kontrakten lösas efter medelmarkegångspris litt. C, eller pennigearrenden eller båda dessa slags arrenden, må, med de inskränningar här nedan omförmålas, för år 1886 och återstående arrendetiden medgifvas sådan omsättning af arrendena, att $\frac{1}{3}$ af den lösen, som för naturaarrendena bör enligt kontrakten utgå för år 1886, liksom $\frac{1}{3}$ af penningearrendena, fixeras såsom arrendeafgift i penningar, samt återstående $\frac{2}{3}$ förvandlas för hvarje län efter medium af årsprisen litt. A för åren 1876—1885 såsom omsättningsgrund till spanmål $\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre att för hvarje år lösas efter fastställt årspris, för närvarande i markegångstaxan betecknad med litt. A, börande härvid iakttagas, att vid omsättningen kanna och öre skola vara minsta enheterna, så att bråktal, som ej öfverstiger half kanna eller halft öre uteslutes, och hvad som går deröfver upptages såsom hel kanna eller helt öre; att det nu föreslagna sättet för arrendenas utgörande må tillgodokomma endast de arrendatorer, som härtill hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande skriftligen anmäla sig inom en månad efter det föreläggande derom blifvit genom kungörelse i sockenkyrkan meddeladt och på samma gång förete förklarande af löftesmännen för arrendeskyldigheternas fullgörande, att de stå fast vid sina ingångna förbindelser äfven med den ifrågasatta förändringen i kontraktsvilkoren; samt

att hvad föreslaget blifvit icke må tillämpas på:

arrenden, hvilka tagit sin början den 14 mars 1884 och derefter; skogsarrenden och arrenden af till jordbruksegendom icke hänförliga särskildt utarrenderade lägenheter och förmåner såsom fisken, qvarnar, sägar, hus och tomter m. m.,

arrenden af för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomar, arrenden hvilka redovisas till indelningshafvare på gammal stat samt andra arrenden, hvilka icke omedelbarligen till statsverket ingå, arrenden af Malmö och Kristianstads hospital förut tillhöriga hemman och lägenheter, samt

arrenden af Eldgarns kronoäng och kronolägenheten Norrbacka om $\frac{1}{128}$ mantal i Stockholms län, af indragna piparebostället Brännarby

om $\frac{1}{16}$ mantal i Södermanlands län, af indragna piparebostället Lilla Holgryte om $\frac{1}{4}$ mantal i Jönköpings län och af indragna piparebostället $\frac{1}{4}$ mantal Gräsöna i Skaraborgs län;

B) att Riksdagen — med bibehållande för fiske och annan till jordegendom ej hänförlig lägenhet af föreskriften i 10 punkten i nådiga kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner att arrende skall sättas i penningar — ville hvad jordegendom angår besluta den ändring af berörde punkt att vid utarrendering af sådan egendom arrendet skall bestämmas antingen i spanmål af de slag domänstyrelsen bestämmer och penningar eller ock i spanmål och smör jemte penningar, naturpersedlarne att lösas efter det under löpande arrendeår i vederbörlig ordning fastställda årspris, för närvarande i markegångstaxan betecknad med litt. A, samt

C) att i stället för 7:de och 8:de punkterna i ofvanberörda nådiga kungörelse måtte införas följande bestämmelser:

»Sedan arrendevilkoren blifvit af domänstyrelsen fastställda, skall, derest förre arrendatorn egendomen väl brukat, hvilket tillhör domänstyrelsen att, efter derom vid arrendeuppskattningen och af Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttranden pröfva, arrendet, innan detsamma offentligen utbjudes, till det fastställda arrendevärdet hembjudas förre arrendatorn eller i händelse han med döden afgått, hans enka och barn; börande i senare fallet, derest arrendatorn efterlemnad både enka och barn eller flera barn, dessa föreläggas att, om de vilja arrendet gemensamt bibehålla, framställa af dem utsedd lämplig person att för deras räkning handhafva egendomens skötsel.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande eller varder ej, då enligt föregående punkt sterbhusdelegare åligger att ställa viss person för egendomens skötsel, härtill inom sådan tid anmäld person, som af domänstyrelsen godkännes, anses optionsrätten förfallen, och varde efter kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det arrendevärde domänstyrelsen ansett egendomen böra betinga samt öfriga nödiga anvisningar, arrendet utbjudet å offentlig auktion, hvilken förrättas samtidigt hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet och å plats i orten, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämmes, af kronofogden eller annan af Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordnad kronobetjent.

Före auktionen må jemväl skriftliga förseglade anbud ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilka anbud, sedan det muntliga utropet blifvit med klubbslag afslutadt, öppnas och jemte de erhållna muntliga anbuden underställas domänstyrelsens pröfning.

Göras vid auktionen flera anbud till det fastställda arrendevärdet, erhålle den arrendet, hvilken derjemte bjuder högsta kontanta städja att vid tillträdet på en gång erläggas och derfor likasom för sitt anbud i öfrigt ställt godkänd säkerhet, der anmärkning mot hans frejd icke förekommit och han icke föreverkat arrenderätt till kronoegendom under sådana omständigheter, att styrelsen finner honom till arrendator olämplig. Är antagligt anbud motsvarande minst det åsatta arrendevärdet icke afgifvet, bör arrendet å ny auktion utbjudas.

På styrelsen ankomme derefter att, med iakttagande af ofvan stadgade vilkor i afseende å säkerheten samt arrendatorns person och frejd, arrendet åt den vid senare auktionen högstbjudande upplåta eller i händelse antagligt anbud dervid icke erhållits, om egendomens skötsel tillsvidare efter omständigheterna förordna.

Ej må någon klaga deröfver att hans anbud ej antagits.

Vid utarrendering i här ofvan stadgade ordning skall bland arrendevilkoren intagas det uttryckliga förbehåll, att, derest efter arrendetidens utgång egendomen i sin helhet eller till någon del ej vidare kommer att utarrenderas, eller vederbörande embetsmyndighet skulle finna lämpligt att egendomen eller en del deraf under ett arrende med annan egendom upplåta, arrendatorn då icke eger att för den honom eljest tillkommande optionsrätt af kronan fordra eller erhålla någon ersättning.»

Derest emellertid Kongl. Maj:t icke skulle finna skäligen godkänna hvad styrelsen föreslagit i fråga om sättet för beredande af lindring i nu utgående kronoarrenden, har styrelsen ansett, att med afseende å det särdeles svåra betryck, som efter hvad vederbörande länsstyrelser vitsordat för närvarande är rådande bland arrendatorerne i de 17 län, styrelsens ofvanberörda förslag afsåge, åtminstone en tillfällig hjälp borde lemnas, hvilken då icke kunde utgå i annan form än såsom eftergift af visst procenttal af de arrenden, som för år 1886 skulle utgöras.

Domänstyrelsens förutnämnda förslag synes mig innebära en både ändamålsenlig och rättvis utväg att lösa den föreliggande viktiga frågan. Genom detsammans antagande skulle de arrendatorer, som deraf äro i behof, under nuvarande tryckta näringsförhållanden erhålla lindring i arrendena, hvaremot staten kan hafva utsigt att, då sädesprisen stiga, erhålla ersättning för den minskning i inkomst, som nu skulle uppstå. Jag måste således önska framgång åt detta förslag, och då det vid statsverkspropositionen fogade protokoll icke gifver vid handen, huruvida nådig proposition i enlighet dermed kan vara att förvänta, har jag trott mig böra genom denna motion underställa samma förslag Riksdagens pröfning.

Dervid synes mig likväl ett tillägg eller förtydligande vara af nöden. Domänstyrelsen har i sitt förslag undantagit »arrenden, hvilka redovisas till indelningshafvare på gammal stat samt andra arrenden, hvilka icke omedelbarligen till statsverket ingå.» Hvad de först nämnda arrendena beträffar är uppenbart, att desamma icke kunna utan kränkning af enskild rätt af statsmagten hindras. Men som arrendatorerne å de staten tillhöriga egendomar, hvilkas afkastning är anslagen till vissa för statsändamål bildade fonder eller inrättningar, otvifvelaktigt i allmänhet äro i lika betryckt ställning som öfriga kronoarrendatorer, torde rättvisan fordra, att äfven de komma i åtnjutande af lindring på föreslaget sätt.

Dessutom torde den tidrymd, inom hvilken arrendator skall anmäla sig för att få tillgodonjuta den föreslagna lindringen, vara väl knapp, hvadan jag anser ändring i denna del af domänstyrelsens förslag vara önskvärd.

Jag tillåter mig således vördsamt hemställa:

att Riksdagen måtte för sin del medgifva bifall till domänstyrelsens förut omförmälda förslag, dock med den förändring att den under punkten A) ifrågasatta lindring i arrende må, derest Kongl. Maj:t så pröfvar lämpligt, tillgodokomma jemväl arrendatorerne å sådana statens jordbruksegendomar, hvilkas afkastning är anslagen till någon för statsändamål bildad fond eller inrättning, samt att den tidrymd, inom hvilken arrendator, som vill tillgodonjuta det förändrade sättet för arrendes utgörande, skall skriftligen anmäla sig hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, bestämmes till två månader efter det föreläggande derom blifvit genom kungörelse i sockenkyrkan meddeladt.

Stockholm den 25 januari 1887.

N. J. Boström.

Häruti instämma *A. Th. Wallenius, R. J. von Essen, Nils Fock, P. Jönsson.*